

feladatlapokon is fellelhető, jóllehet a téma bevezetője csupán esetleges „kisebb tárgyi tévedések”-ről tesz említést a hallgatói munkák kapcsán (75). Ennélfogva ezek az anyagok csak megfelelő ellenőrzés és hibajavítás után ültethetőek át a gyakorlatba, valamint a célkitűzésben szereplő mintaadó, példaadó szerepük is csak részben érvényesíthető. Ez gondosabb előkészítéssel elkerülhető lett volna: például a hallgatói óratervek és tananyagok páros/csoportos vagy tanári korrigálásával, valamint az osztálytermi nyelvhasználat alapvető elemeinek elsajátításával még a mikrotanítások előtt – elősegítve ezzel a helyes nyelvi forma rögzülését a bemutató órák során is. Az egyetemi példák között ezenfelül egy osztrák vendégelőadó az ifjúsági nyelv témakörében tartott szemináriumáról, valamint a Moodle oktatói keretrendszerben elérhető, a hallgatók nyelvtanulását támogató tananyag-ról kapunk képet. Mindkettő színesíti a felhasználható módszerek palettáját, ennek ellenére főként az utóbbival szemben vannak apróbb kifogásaim. Sajnos a legmodernebb eszközök felhasználása nem jár törvényszerűen együtt modern módszertani szemlélettel. Így itt is egy tradicionális, messzemenőig deduktív szemléletű, nyelvtani drillezésre alapozó ismeretbővítést láthatunk, melynek során a digitális tanulási környezet adta lehetőségeket csupán minimális szinten használja ki a tananyag (például a megfelelő interaktivitás és a kommunikatív-kooperatív tanulási formák teljes hiánya miatt). Mindazonáltal a tervezés és felhasználás során érzékelhető elkötelezett tanári hozzáállást, valamint az anyag önellenőrzést és ezáltal a saját tanulási folyamat felelős irányítását szolgáló elemi elősegíthetik a sikeres felhasználást.

Az említett hiányosságok azonban nem vonnak le érdemben a mű értékéből, és többnyire nem befolyásolják az elkészítés során szem előtt tartott célkitűzések megvalósulását. Külön kiemelem, hogy az anyag oroszlanrészét tolmácsoló Stefan Aubreville lektor szemináriumi keretek között tartott bemutatói nem csupán az adott módszer elsajátítását

teszik lehetővé a felhasználó számára. Az óratevés, a tanulói/hallgatói aktivizálás és a filmfelvételen keresztül is érzékelhető pozitív atmoszféra megteremtése példaértékűnek mondható, és sok gyakorlati tanulással, tippel szolgál minden leendő vagy gyakorló oktató számára a köz- és a felsőoktatásban egyaránt.

Összességében elmondható, hogy a DVD-sorozat és a kapcsolódó kézikönyv sokszínű, jól használható a modern módszertani szemlélet és módszertár fejlesztéséhez, akár egyéni, önálló keretek között, akár a felsőoktatás tanító- és tanárképzési intézményeinek szakmódszertani kurzusain.

Dringó-Horváth Ida

Árva Valéria – Márkus Éva (szerk.)

Education and/und Forschung II.

[Oktatás és kutatás II.]

Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 371 p.

ISSN: 1587-4249, ISSN: 1786-416x

Az ELTE Tanító- és Óvónőképző Karának (a továbbiakban TÓK) kötete első ránézésre két nyelvű (angol/német) kiadványt ígér az oktatás, illetve pedagógia és a kutatás témaköréből, de ha az olvasó fellapozza, ennél szélesebb körben talál tanulmányokat, mind tartalmában, mind nyelvben: négy angol, egy francia, két magyar és tizenkét német nyelvű cikket olvashatunk. Az írások zöme (tizenhárom) a pedagógia, illetve nyelvpedagógia témakörbe tartozik, négy német nyelvű írás a nemzetiségi kutatásokkal foglalkozik, a nyelvészet és irodalomtudomány tárgykörébe pedig egy-egy tanulmány sorolható. A széles választék első pillanatban elrettentette a recenzenst, hisz nem járatos mindegyik témában, ráadásul nem is bírja mind a négy nyelvet. Végül mégis nekifogott a recenzióknak azzal a gondolattal, hogy megnézi, olvasóként mit tudhat meg belőle. Kicsit rendhagyóan látott neki a feladatnak: nem sorban kezdte el olvasni a tanulmány-

kötet cikkeit, hanem aszerint, hogy melyik nyelvet bírja jobban. Elvégre a cikkek önálló munkák, így is értékelhetőek. Az ismertetést a magyarul készült írásokkal kezdem.

Az előszón kívül, amely a kötet célját és az összes cikket ismerteti röviden, két pedagógiai témájú tanulmány készült magyarul. Az első cikk – ahogy azt a címében is olvashatjuk – azt vizsgálja, hogyan jelenik meg az autonóm tanulásra nevelés a Pest megyei német nemzetiségi általános iskolák pedagógiai programjaiban. A tanulmány pályázati anyagból készült, a vizsgálat tárgyát képező pedagógiai programok a 2007–2008-as tanévből valók. A cikkből az alábbi megállapításokat érdemes kiemelni: A szerző, Radvai Teréz megvizsgálta az adott iskolák honlapjait abból a szempontból, hogy szerepel-e rajta egyáltalán a pedagógiai program, s ha igen, a teljes dokumentum olvasható-e, vagy csak a kivonata. Megállapítja, hogy a honlappal rendelkező iskoláknak alig a fele tünteti föl pedagógiai programját a honlapon, s ebből 8% csak egy rövidített változatot közöl (226). Így pedig nem teljesítik azt a törvényi kötelezettséget, miszerint „a szülő joga különösen, hogy megismerje a nevelési-oktatási intézmény nevelési, illetve pedagógiai programját, házirendjét, tájékoztatást kapjon az abban foglaltakról” (227). A másik eredmény egy szóelőfordulás-vizsgálaton alapul. A szerző kikereste a Nemzeti Alaptantervből azokat a kifejezéseket, amelyek az autonóm tanulásra vonatkoznak, s megnézte, hogy ezek a kifejezések, illetve a velük rokon értelmű szavak milyen gyakorisággal fordulnak elő a pedagógiai programokban. Az eredmény: az „önálló” mint jelző 171-szer található meg különböző szókapcsolatokban, például úgy, mint „önálló tanulás” (7-szer). Ebből a szerző arra a következtetésre jut, „hogy elmondhatjuk: a 2007-es NAT-ban méltó helyére került az autonómiára nevelés, ezen belül az önálló tanulásra nevelés kompetenciája. A vizsgált iskolák pedagógiai programjában azonban még csak kevés jó példa mutatta ugyanezt” (233).

A másik magyar nyelvű tanulmány az ELTE TÓK kétnyelvű képzésére jelentkező

óvodapedagógus-hallgatók nézeteit és motivációit vette górcső alá. Szerzője, Trentinné Benkő Éva a kétnyelvi (angol–magyar) specializáció iránt megnövekedett érdeklődés miatt tartotta fontosnak ezt a vizsgálatot. A kutatás 2010–2012 között zajlott kérdőív segítségével. Az így nyert kép alapján „megállapítható, hogy a kétnyelvi specializációra való jelentkezést meghatározó hallgatói motivációk csakúgy, mint a képzéssel kapcsolatos elvárások a többség esetében sokrétűek, komplexek” (270). Számomra a legérdekesebb rész a hallgatók metaforái voltak. A kérdőív utolsó pontjában ugyanis be kellett fejezniük azt a mondatot, hogy „az ideális kétnyelvi óvodapedagógus olyan, mint...”. Az idézett folytatások közül néhány egész furcsa volt, például „olyan, mint az asztal, mert Törpapa a főnök”, vagy „olyan, mint a kígyó, néha mérges, néha kíméletes” (269). A cikk után gazdag szakirodalmom-lista található.

A német nyelvű tanulmányok közül háromnak anyanyelvű a szerzője, ebből ketten a pedagógia képviselői. Nikolaus Frank (az augsburgi egyetemről) azt tárgyalja, miért és mennyire fontos a tanulásban a közvetlen tapasztalás, élményszerzés. A tanítás mára nemcsak „eltudományosodott”, hanem a modern eszközök használatával már szinte kizárja a közvetlen tapasztalatszerzés lehetőségét az iskolai oktatásból. Mindezt a biológiaoktatás és a környezetvédelmi szemlélet összefüggéseit vizsgáló kutatások eredményeivel világítja meg. A másik anyanyelvű szerző, Christian Kogler (linzi tanárképző főiskola) hasonló témát dolgoz fel. Cikkében gyakorlati példákat hoz arra, milyen feladatokkal lehet élményszerűen megismerni a természetet. A harmadik anyanyelvű szerző a TÓK német lektora, Dorothee Lehr-Balló. A német mint idegen nyelv tanításában fontos lenne a korábbi tanulási tapasztalatok hasznosítása, hogy az autonóm tanulás létrejöhessen. Olyan eljárásokat mutat be, amelyek a tanulási tapasztalatokat figyelembe véve szolgálják a tanulóközpontú autonóm tanulást, korosztálytól függetlenül. A felhasznált szakirodalmi háttér – főleg, ami

a hazai viszonyokat illeti – körülbelül húsz évvel ezelőtt íródott. Ez némelyik megállapítás aktualitását megkérdőjelezi, de semmit se von le a bemutatott példák hasznosságából.

Az óvodapedagógiai témák közül Juhász Csilla egy magánintézményben, a budapesti Német Óvodában bevezetett ún. „infans-konceptió” működését írja le részletesen. A szerző a módszert Németországban ismerte meg, és a fent említett óvodában sikeresen vezették be. Székely Sarolta is egy Németországban megismert módszert mutat be, amely a matematikai készségek korai fejlesztését segíti elő, és amelyet a budapesti Osztrák–Magyar Óvodában eredményesen alkalmaznak. Tolnai Katalin írása is egy magánóvoda programjáról szól, melynek középpontjában a nyelvi nevelés áll, beleértve mind az anyanyelvi, mind a célnyelvi (német) fejlesztést. Kovács Judit angol nyelvű cikke átfogóbb jellegű. Vizsgálatának középpontjában az angol mint első idegen nyelv elsajátítása áll óvodáskorú gyermekek esetében. A tanulmány eredményei közül csupán azt a gondolatot emelem ki, hogy az óvodáskorú nyelvtanulókat csak olyan nevelőkre szabad bízni, akik az ehhez szükséges *speciális* képzést megkapták (162).

Az iskolai oktatással két német és két angol nyelvű tanulmány foglalkozik. Molnárné Bártari Ilona írása az alsó tagozatos kétnyelvű szaktárgyoktatás során tapasztalt nyelvhasználatról szól. Szerinte az órákon sokszor fordul elő nyelvváltás, holott törekedni kéne a célnyelv következetes használatára. Nagy Katalin Gabriella témája a projektalapú nyelvtanítás alsó tagozatos iskolásoknál. Bevezetőjében említi, hogy a projektmódszert a gyakorlatban ismerte meg Németországban. Ez arra enged következtetni, hogy a képzés során idehaza nem ismerte meg ezt a módszert, ami – ha igaz – nagy baj. A szerző évfolyamonként bemutat egy-egy feladatot, amelyeken ugyan nem mindig fedezhetők fel a projektfeladatok ismérvei, de az adott korosztálynak megfelelőek, kreatívak. Kár, hogy a cikkhez csak szerény szakirodalom tartozik, s az abban szereplő művekre sincs utalás a szövegben.

Árva Valéria doktori munkájában azt kutatta, miért tartozik az íráskészség fejlesztése a középiskolai angolórákon a kevésbé fejlesztett készségek közé. (Tartok tőle, hogy ez más nyelvek esetében is így van.) Kutatási eredményeinek bemutatása után arra a következtetésre jut, hogy – bár ma már vannak célzott tanárképzési programok – a tanárképzés és -továbbképzés során erre nem sikerült eddig megfelelően felkészíteni az oktatókat. Jeney Dalma cikkének témája az alsó tagozatos két tannyelvű oktatás során alkalmazott párban tanítás (team-teaching), melynek során egy-egy anyanyelvű és nem anyanyelvű pedagógus működik együtt. Ez a közös munka azonban nagyon sokrétű, és függ az adott iskolai környezettől. Bár a két tannyelvű általános iskolában van igény az ilyenfajta kooperációra, a gyakorlatban ez csak kevésbé valósul meg.

A nemzetiségi kutatásokat bemutató második fejezet mind a négy cikke németül készült, és témájában a kötet címének csak második komponenséhez, a kutatáshoz kapcsolódik. Hukné Kiss Szilvia a Zirc környéki, míg Márkus Éva a nagybörzsönyi német ajkú lakosság történetét mutatja be, Juhász Márta pedig a hazai németiség dialektuskutatásának eredményeiről ad összefoglalót. A kötet legrövidebb cikkének szerzője, Pusztai Edina a déltiroli kisebbségi nyelvhasználat jogi hátterét ismerteti nagy vonalakban.

Az utolsó két fejezet mindössze egy-egy cikket tartalmaz. Baloghné Nagy Gizella angol nyelvű tanulmányának témája a szintaxis, míg Bereczkiné Dr. Záluszkai Anna a „befogadásközpontú irodalomoktatásról” (előszó, 10) írt franciául. Mivel e két utóbbi témakörben nem érzem magam kompetensnek, ráadásul franciául még annyira se tudok, mint angolul, erről a két cikkről nem tájékoztathatom az olvasót.

Fontos azonban visszatérni arra a kérdésre, mi célt szolgál a kötet. Az előszó szerint a kiadvány azért jött létre, hogy megmutassa, milyen tudományos kutatások és eredmények születtek az elmúlt időszakban az ELTE TÓK oktatóinak körében, kibővítve ezeket néhány

partnerintézmény munkatársának írásával. Mivel ezen a karon a pedagógia központi fontosságú, érthető, hogy ez a témakör szerepel a legnagyobb súllyal. A cikkek nyelvét pedig nyilván az határozta meg, hogy az eredeti kutatás (doktori dolgozat vagy projekt) milyen nyelven készült. Kár, hogy a kötet kialakításakor az olvasó nem játszott nagyobb szerepet. Mert kit érdekelhetnek ezek a tanulmányok? Elsősorban a gyakorló óvodapedagógusokat, tanítókat, illetve azokat, akik ezekre a pályákra készítenek fel, vagy továbbképzéseket tartanak. Ma már elvárható, hogy angol nyelvű szakirodalmat tudjanak olvasni az érintettek, de sok hasznos ötletet olvashatnak például az angolosok is a német cikkekből – amennyiben tudnak németül. A kötet első fejezete olyan gazdag, hogy önállóan is megállt volna, és ha minden cikk magyarul készül (a német anyanyelvűeké fordításban), akkor akár jegyzetkiegészítő forrásként is használható lenne. Így csak azt tudom ajánlani, tanuljunk minél több nyelvet, s akkor már csak azt kell eldöntenünk, mely témák iránt érdeklődünk.

Petneki Katalin

Heltai Pál

Mitől fordítás a fordítás?

Budapest: Eötvös József Könyvkiadó, 2014. 336 p.
ISBN: 978-963-9955-49-3

Ritkán kap könyv, tanulmánykötet vagy tudományos cikk ilyen, az adott tudomány- és szakterület szerteágazó világára ajtót nyitó, ugyanakkor közvetlen és őszinte kíváncsiságot sugárzó kérdést cím gyanánt, mint az itt bemutatott kötet: *Mitől fordítás a fordítás?* Elcsépeltnek hangzik az állítás, miszerint erre a kérdésre már kétezer éve keresik a választ azok, akik a nyelvi közvetítés valamely formájával fordítóként, tolmácsként, lektorként, nyelvtanárként, szoftverfejlesztőként, kiadóként vagy kutatóként találkozhatnak. Több évti-

zedes múltra tekint vissza ugyanakkor már az önálló tudományterület is, amely magát fordítástudományként (*Translation Studies*) definiálja. Lehet-e relevanciája tehát e kérdés aktuális feltevésének?

A 70. születésnapját kollégái, barátai és tanítványai körében 2014 februárjában a Gödöllői Szent István Egyetem dísztermében ünneplő Heltai Pál több évtizedes kutatói és oktatói munkássága során a nyelvi közvetítés különböző aspektusaival kapcsolatos kutatásaiban igyekezett mindig a jelenségek gyökeréig visszamenni, és reflexióiban a szakirodalomban még meg nem válaszolt, alapvető kérdéseket feltenni, majd kutatási és oktatási tevékenysége során megválaszolni, illetve a tudományos közösség számára továbbgondolásra felvetni azokat. Akik rendszeresen hallgatják konferencia-előadásait, olvassák tanulmányait, megismerhetik véleményét kollegiális vagy baráti beszélgetések során, tudják, milyen őszinte kíváncsiság vezeti Heltai Pált közvetlen és humoros hangnemben feltett kérdéseinek megfogalmazásában.

Mitől fordítás a fordítás? Az ehhez hasonló kérdések nem ritkán egy addig meg nem kérdőjelezett jelenségre mutatnak rá, hihetetlen élességgel és nem kevésszer provokatív élel megfogalmazva. Bár önmaga kérdőjelezi meg kötetének első tanulmányában a fordítástudomány egységes elméleti alapjainak meglétét (19), éppen az ő munkássága, a fordítással, kontrasztív nyelvészettel és nyelvészajátítással kapcsolatos kutatási eredményeinek egységbe illeszkedése igazolja, hogy igenis léteznek olyan kutatók, akik kérdéseiket egyazon paradigma kontextusában teszik fel, referenciakeretként a fordításelméleti kutatások korábbi következtetéseire építve. Egy tudományterület elméleti kerete soha nem lehet statikus és megváltoztathatatlan, dobozba zárható és felcímkézhető, maga a tudományos kutatás, az élő tudományos diskurzus teszi azt újra és újra értelmezendővé, megújítandóvá. Heltai Pál több mint három évtizedet felölelő, eltérő nyelvi jelenségekre fókuszáló kutatásai a fordításelmélet állandó megújítá-